נלמוד סתום מן המפורש (תנ') דתניא בשלש קופות של שלש סאין שהן תשעה סאין שהן עשרים ושבע סאין תורמין את הלשכה וכתוב עליהן אל"ף בי"ת גימ"ל מפני מה כתוב עליהן א' ב' ג' לומר א)מסתפק מן הראשונה קודם לשניה ב)ומן השניה קודם לשלישית תמן תנינן המוציא ג) יין אכדי מזיגת הכוס רבי זעירא שאל את רבי יאשיה (א)כמה שיעורן של כוס א"ל נלמד סתום מן המפורש דתני ר' חייא [א]ארבע ד) כוסות שאמרו בישנן רביעית של יין באיטלקי אמר רבי יוסי בר אבין משום רבי יוחנן דרבי יהודה היא ה)דתני מים ו) כדי גמיע ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור (נ"א ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס) יין כדי גמיע ר' יהודה אומר כדי מזיגת דכוס מזוג בכמה נשמעינה מן הדא מים כדי גמיע ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור (נ"א ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס) יין כדי גמיע ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס כמה שיעורן של כוס רבי אבין אמר טיטרטון ורביע מהו לשתותן בברך אחד (ב)מדאמר רבי מנא אמר רבי יוסי הלל' ו) גאם שמען בבית הכנסת יצא הדא אמרה אם שתאן בברך אחד יצא מהו לשתותן *דבפיסקן [ב] כלום אמרו שישתה לא כדי שישתה ולא שישתכר אם שתה בפיסקן אף הוא אינו משתכר מהו לצאת ביין של שביעית תני רב אושעיא יוצאין ביין של שביעית מהו לצאת בקונדיטון מדתני בר קפרא קונדיטון כיין ההדא אמרה יוצאין ביין קונדיטון מהו לצאת ביין מזוגין מדתני ז) רב חייא וארבעה כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין ובין מזוגין ובלבד שיהא בהן טעם ומראה יין אמר רבי ירמיה מצוה ח) זלצאת ביין אדום שנאמר 1אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו וגו' [ג]תאני ט) מבושל כמתובל מהו לצאת ביין מבושל אמר רבי יונה יוצאין ביין מבושל רבי יונה לטעמיה דרבי יונה כד הוה שתי ארבע כסי דפסחא הוה חזיק רישא עד חגא חמיתיה י) חדא מטרוניתא אפוי נהירין אמרה סבא סבא חדא מהני תלת מלין אית בך או דשתוי חמרא את או דמלוי בריבית את או דמגדל חוירי את א"ל תיפח רוחא דההיא איתתא דחדא מאלין תלת מיליא לית בי אלא אולפני שכיח לי דהכי כתיב 2חכמת אדם תאיר פניו ר' אבהו אתי לטבריא חמוניה תלמידוי דר' יוחנן אפוי נהירין אמרון כ)תלמידים לרבי יוחנן אשכח רבי אבהו סימא אתא לגבי' אמר ליה מאי אורייתא חדתא שמעת א"ל תוספתא עתיקא קרא עליה חכמת אדם תאיר פניו א"ר חנין לוגא ל) דאורייתא תמונתא עתיקא דמורייסא דציפורי א"ר יונה וחכמנא לה (דב"ש) דבית רבי ינאי הוה מכילין בה דבש [ד]תני חצי שמינית טברניה הישנה

---

*) מהו לשתותן בפוסקין. פוסקין הוא שם כלי המחזיק כמה רביעית וכן הוא בהדיא בילקוט אסתר (בשם מדרש אבא גוריון) על פסוק והשתיה כדת וז"ל א"ר לוי כך היה תכסיס של אנשי פרס היה להם כוס גדול מחזיק ארבעים סמניות והוא נקרא פוסקא והם משקין בו לכל אחד ואחד כו' עכ"ל הילקוט. (עקרי דינים סימן י"ט בשם מקום שמואל סימן ב"ה אות כ"ט):

קרבן העדה

תהא מכילה הקופה: **נלמד סתום מן המפורש.** דבמתניתין תנן בקופות של ג' ג' סאין היו תורמין וה"ה קופות דמפנין בשל ג' סאין איירי: **תני בג' קופות וכו'.** על אותן קופות שתרמו בהן בראשונה מן הלשכה קאי וכדפרישית במתניתין וקאמר שהן היו של ט' סאין כל אחת ומהן היו תורמין ג' פעמים ג' קופות של ג' ג' סאין כפירוש הרמב"ם: **לומר ליסתפק וכו'.** כדפרישית במתניתין: **תמן תנינן.** בשבת פרק המוציא יין כמה הוא שיעורן של כוסות. כוס הנזכר במתניתין כמה שיעורו: **ישנן רביעית של יין האיטלקי.** דלכל כוס צריך כרובע רביעית יין כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית דכל חמרא דלא דרי על [חד] תלת מיא לאו חמרא וה"ה כוס דמתניתין בכוס של רובע רביעית איירי: **מזוג בכמה.** יהא חייב מי בעינן רביעית שלם או סגי בכדי גמיעה (כפתות מזה): **מים ר"א כדי מזיגת הכוס.** והיינו ג' חלקי רביעית ה"נ במזוג שיעורו בכדי גמיעה: (אמר המגיה ובמסכת שבת כתב הבעל קרבן העדה ז"ל הכא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס. וה"פ כדרך בני אדם למזוג והיינו רביעית שלם דאי ס"ד בפחות מרביעית א"כ ביין סגי בפחות מרובע רביעית שהרי אם ימזגנו עם מים יהיה לו שיעור חשוב אלא ודאי דרביעית שלם בעינן): **כמה הוא שיעורן.** של כוסות. אני שאין ידוע לנו שיעורו של רביעית האיטלקי כמה נשער כוס של פסח: **טיטרטון ורביע.** מדה ששמה טיטרטון כולה ועוד רביעית המדה הואת תוסיף עליה ותמלא רביעית של תורה שלם: **מהו לשתותן.** כל הארבע כוסות בבת אחד בזה אחר זה בלי הפסק בינתים: **בהלל.** של לילי פסחים אם שמעה בבית הכנסת שכן היה מנהגם לומר הלל בלילי פסחים בבהכ"נ זכר למקדש שאמרו הלל בשעת עשיית הפסח כבה"מ וקאמר' אם כוון לבו לצאת בקריאה זו יצא וא"צ לאומרו שוב בביתו: **הדא אמרה.** וזאת אומרת שאם שתאן בבת אחת יצא שהרי אין דבר מפסיק בין שלישי לרביעי: **מהו לשתותן בפוסקין.** פירוש מהו שיהא מותר להפסיק בשתיית כוס אחד כמה פעמים: **ה"ג כלום אמרו שישתה לא שישתכר: אם שותה הוא בפוסקין אף הוא אינו משתכר.** אבל אם ישתה בפעם אחת דיקא הוא משתכר דיין מגרונו שבע: **מהו לצאת ביין של שביעית.** כיון דלא קרינן ביה לכם וקס"ד דארבע כוסות בעינן לכם כמו מצה וכי היכי דאין יוצאין במצה כן אין יוצאין בארבע כוסות או לא: **בקונדיטין.** יין שיש בו בשמים: **מהו לצאת מזוגין.** יותר מג' חלקים: **והוא שיהא בהן טעם יין.** משמע דאפילו עד ששה חלקים מים יוצאין בו: **ה"ג מבושל כדי סבל.** צריך שיהא מבושל שיתן בו הבישול טעם כתבלין אבל מבושל יותר מדאי לא: **וחזיק רישיה.** וכאיב ליה ראשו עד עצרת לכך הכשיר במבושל שאינו מזיק כל כך: **חמתיה וכו'.** ראתה אותו אשה אחת משרי ארמיים שפניו מאירין: **חדא מן תלת וכו'.** א' מג' דברים אלו בך: **או מלוה ברבית.** שאין לו דאגת פרנסתו: **או מגדל חזירין.** שמרויח הרבה: **אלא אולפני שכיח לי.** תלמודי מצוי בידי. ר"ל שמצוי לו לחדש דברים בתורה והן מאירין פניו: **חמוניה.** ראו אותו: **אשכח רבי אבהו.** מצאוהו לבך פניו נהורין: **תוספתא עתיקא.** תוספתא ישנה שלא ראה אותה מימיו מצא ולמד בה דברים חדשים ושמח בה: **לוג דאורייתא.** לוג הכתוב בתורה: **תמונתא וכו'.** מדה הישנה שמודדין בה המורייס בצפורי: **חכים אנא לה.** מכיר אני המדה הזאת ודבית רבי ינאי מודדין בה דבש ה"ג ודבית רבי ינאי: **חצי שמינית.** מדת טבריה הישנה היא רביעית של תורה:

משנת אליהו

הגדולות שלא החכרי כלל. וכן היו מכניסין מתוך הלשכה. ותכן היו התרומות ע"ש. וזאת כל ההכרח שהוכרח להכנס בזה הדחק אילו לזה קושיא זו בגירסת הספרים כמה שיעורן של ג' קופות וכן מפורשין במתני' ומה זה דקאמר ילמד סתום מהמפורש וע"כ המגלה ג' קופות הגדולות ופירש דעליהן כל השאלה והתשובה. אבל גירסת רבינו אהדרינהו לעיין דכל הסוגיות והתוספתא נהירין ועברין בוחה וכך הוא שיטת רש"י ותוס' בקדושין נ"ד א' וכ"ה שיטת הערוך ובירושלמי דשבת ר"פ מפורש מפורש דבר"י שאל על הקופות דהתם ולא כתב של ג' קופות והשיבו ילמד סתום כו' והוא ממש כגירסת הגן וכן תורה סלה קושיא דהכא דר"ז שאל על מתני' דמכילתא אחריתי כמו כמה שיעורו של כוס כו' ולא היו נלמדת רק ג' קופות קטנות של ג' סאין המוזכרין במתני' ונמצא דקאמר בפרקין מכאן לשלשה פרקים לשלשה קופות כו'. וגרים מכילתין דקאמר כולה כאחד היינו כולה כו' ושלשה פרקים משום פומבי לדבר כבר פירשנו התם דסוגיה דתמן אליבא דרבי יוסי דפשיטא ליה אין תורמין על העבר. דלהכי קאמר שם דבני גבל צריכים להשמיע מרלשה של חורף ולדידיה הוא דמוכרח לאוקמי הכי דג' פרקים רק משום פומבי וכדפרישית התם. אבל למ"ד תורמין על העבר דהוא ר"מ מתניא בתוספתא כל הני סתמי מתניתא אליביה אתי ולא אתרינן שכולם הביאו כאחד דהא קאמר בגמ' ותוספתא מפורש שבכל פעם הביאו מתמי שלישית היתה עפירה שבכולן כו' ומלקטן אלא דלר"מ כפשטי' דבכל התקופות לא היו מתמיעין אלא כאחד גדר וכוונת הני פרקים כדי שתרמתו בכל פעם שהביאו דומה כר"מ ניסן לא היה מפסיק על כל השנה אלא דבר"ח ניסן צריך לתרום תרומה חדשה וכר"ם כרי"י משום מתשלומה ובדרי עני וקוניות דבבלי דלאמר חדש ובהא קרבן כו' מתמ"כ לגרסה דבריתא בחודש א' יש תורם אבל חדשי השנה לא אתו הני מתגייתא כפשטי' רק ג"כ משום פומבי כו' וכנ"ל וי"ל כה ביד חכמים לתקן בכה"ג ואשתמטוהו לאקרוא. והרמב"ם פירש מ"מ כולה כא' כר' ג"כ למ"ד תורמין כו' ולא אתי הני סוגיות לדידיה על נכון ולשון התוספתא הביא דמספיק לשיטת רבינו הגדול בפ"ב דשקלים תרם את הראשונה ואמר ה"ז מוי על כל ישראל ותיקה בקטנלאות מפני שלגבי גלה באים ושוקלין עליהם (ר"ל תרם ג' קופות של ג' סאין מהלשכה ותיקה בלשכה בקטנלאות ותמכילין אח"כ נותנין על הקטנלא) תרם את השניה כו' ושוקלין עליה תרם את השלישית כו' זו היתה עפירה שבכולם שהיה בה אוסטרילאות של זהב ודרכונות של זהב. מדקאמר עלי' היינו כשיטת רבינו על הקטנלא שבלשכה כו' וכן דקאמר שלישית היתה עפירה כו' משמע דבכל הלשכה קאי דקופות גדולות אתן דבר שמי' הפא וגם לא היו עושין רק בלשכה. ועם שמש בקטנלאות ותתערבו השירים. לא היה מעריבי כשל אמתכר שמא יצטרכו לתרום תמלא תורמין מן הישנה עכ"ל וזו התוספתא מוכח בקולר בגמ' בפרקין הלכה ד' תני שמש בקטנלאות [illegible]

ריבב"ן

לא כפרגוד חפות. לשון חפת חלוקו מלבוש שיש לו שפה שמא יחשדוהו שמגניב שם מכסף הלשכה: **משון הלשכה.** שנהנה מן ההקדש העני: תניא בתוספתא בפ"ב הנכנס לתרום את הלשכה מפשפשין בו בכניסה וביציאה ומדברין עמו משעה שנכנס ועד שעה שיוצא ופריך בירושלמי וימלא פומיה מוי פי' שלא יוכל להניח כסף בפיו אמר ר' תנחומא מפני הברכה שצריך לברך בשעה שמפריש תרומה בקופות להפריש תרומה ואם היה בפיו מוי לא היה יכול לברך משום שנאמר ימלא פי תהלתך: **תני הגזברין היו מפשפשין בקלקין.** פי' היו בודקין בשער ראשו שמא הגניב שם כסף: **תני ר"מ אומר קווץ לא יתרום מפני החשד.** פי' קווץ מל' קווצותיו תלתלים:

תקלין חדתין

קופות. דתמן: **סתום.** קופות דתמן: **מן המפורש.** קופות דהכא מפורש שהן של ג' סאין: **דתני ג' קופות כו' שהן כ"ז סאין.** מפרש כמה עולה סכום כל הג' פרקים לאורויי שכל הסכום צריך לגמור על קרבנות וקודם שיגמור אינם רשאים לשקול או להחזיר לשירים לר"מ: **ולמה כתוב אב"ג.** על הג' קופות: **אין מספק.** אינו נוטל סיפוקו: **קודם לשלישית.** ומשלישית נוטל כל אשר בה ולאח"כ חוזר לשניה ולראשונה כדלקמן: **תמן תנינן.** שבת ע"ו: **המוציא יין כו'.** מייתי לה איידי דמפרש להני סתומים מהמפורשים: **של כוס.** דתמן: **שאמרו.** בליל פסח: **אחד חי ואחד מזוג גרסתן.** והכי אמר בבבלי פסחים (דף ק"ט:) וטעמא דבליר מרביעית לא חשיב שתיה: **ה"ג כמה שיעורן של כוסות.** איידי דמוכיר כוסות דפסח מהדר לפרושי סוגיא דכוסות: **טורטין.** שם מדה ידועה להם שהיא מחזקת רביעית: **בברך א'.** בלא הפסק ביניהם אלא שתאן רצופין מי בעינן דוקא הפסק שיהא ניכר הרגשתן כיון שתקנום נגד ד' גאולות או לא: **יצא.** אם שמע בבהכ"נ הלל בליל פסח א"צ לומר בביתו ואין דבר מפסיק בין כוס ג' לד' ושתאן רצופין יצא: **בפוסקין.** לשון הפסק. וגירסת הגאונים בפיסקן (כמו ג"כ) כפיסין ארמי והוא לשון חצי נהפסק מועט בשתיית הכוס. ומשום דאמרינן (שיטה מ"ע ד') כי שבע אינם אמרה מגרונא שבע ע"י שמתיהו בלגימות גסות ונגרין מלא הוא מסביע ולא ע"י שתיית מרובה שמכנים יין הרבה במעיו ע"י לגימות דקות ואינו כאוכלין שאובע שלהם בא ממילוי כרס ולכסא דברכתא משום חיבוב מצוה צריך לגמוע דרך שביעה משא"כ בהפסק: **כדי שישתה לא שישתכר.** תקנת חכמים רק שישתה ולא שלא ישתכר כדאמר בבבלי פסחים ירושלמי בין ג' לד' לא ישתה למה כדי שלא ישתכר אם שתה בפוסקין אף הוא אינו משתכר: **מהו לצאת ביין של שביעית.** דיין של שביעית אסור ליהנות בו כשהגיע זמן הביעור אלא צריך להפקירו אך דיש לומר מצות לאו ליהנות ניתנו וכאלו מניח היא דחייבו אף לעני למכור כסותו בשביל ד' כוסות וכן לנשים החמירו בו כמו בעיקרי מצוה: **בקונדיטון.** אם הוא כמו יין לפי שיש בו בשמים: קונדיטון כיין. לכל מילי: **ביין מזוג.** מיבעי ליה משום דגרים פרק בתרא דפסחים בירושלמי מפרשי טעמא דד' כוסות ולחד מ"ד נגד ד' כוסות דפרעה ולקח את הענבים ואשחט אותם אל כוס פרעה וגו' והתם לאו מזוגין וה"נ שתיקנו נגדם בעינן שלא יהיו מזוגין או דלמא מהאי טעמא דאמר רבנן התם כנגד ד' כוסות כו' קח את כוס היין כו' ודינם כשאר יין שהוא מזוג: **בין חיין בין מזוגין.** כתרין טעמי טעם נגד מי שהוא חוק הרבה ולאימגין אין בו טעם יין: ומראה נגד מזוג שלפעמים מרוב מזיגת המים נשתנה המראה: **ביין אדום.** כדין יין: ה"ג **של מזוג בכמה.** כמה שיעור מזיגה: **כדי מזיגת הכוס.** וכשבת קי"ל כל המשקין שיעורן כרביעית א"כ מזוג כרביעית. והכא גרסינן לה ולא לעיל מינה דלאכתי לא אשמועינן דיוצאין במזוג ואיך יפרש שיעורו: ה"ג **מהו לצאת ביין מבושל.** משום דאמרינן בפ"ו דב"ב אין אומרים קידוש היום אלא על היין שראוי לנסך ע"ג המזבח משא"כ מבושל דאינו ראוי לנסך ע"ג המזבח וה"נ אין יוצאין בו. או דלמא הא דממעטינן התם לאו משום גריעותא דהא אמרי' בפ"ב דתרומות רבי התיר לבשל יין של תרומה מפני שמשביחו אלא דאמעי לנילוי ונכנסים היינו טעמא דבעינן מידי דלא אשתני מברייתו כמו כבש משא"כ מבושל דאשתני ואם כן מקדשין ויוצאין בו: **מן מה דתני מבושל כמתובל.** ומתובל הוא קונדיטון דב"כ נשתנה ותניא דיוצאין כי הואיל ומשביח ה"נ במבושל: **דר"י כד הוה שתי ד' כו'.** משתיית הד' כוסות היה כאיב רישיה עד החג. ומבושל אינו חזק כ"כ וכן קונדיטון: **דשתוי חמרא את.** ויין ישמח לבב אנוש: **מלוה ברבית.** גם כן שמח בעמלו יום ולילה מתרבה הונו בנשך ותרבית: **מגדל חוירי.** גם כן ריוח הרבה: **לית בי.** דיין מלבד דלא הוי שתי יין משום שכרות לא היה יכול לשתות דמזיק ליה וכן רבית וחזירים אסור לישראל: **אולפן שכיח לי חכמת אדם.** נגד ג' הנ"ל. שהתורה משולה ליין שנא' ושתו ביין מסכתי ומשמחת לב האדם כמ"ש פקודי ה' ישרים משמחי לב ומרוותה דעתו ע"י שנעשה כמעיין המתגבר ע"י ריוח חידושי התורה ישמע חכם ויוסף לקח ומתענג על ה' כענג התורה שיפוך הנגע לידוע: **תוספתא עתיקא.** ישנה ולא היה מצוי ושמח עליה כמוצא הון רב כי כתיב כל חפצים לא ישוו בה: **לוגא דאורייתא.** לשער בו רביעית: **תמונתא עתיקא.** מדה ישנה שמודדין בה מורייס בצפורי והכי אמרינן לה בבבלי פסחים (דף ק"ט) **וחכימנא.** לא גרסינן: ה"ג **דבית רבי ינאי.** וכן הוא בירושלמי דפסחים פרק בתרא: **דהוו מכילין.** שהיו מודדין בה דבש:

מסורת הש"ס

א) לעיל, ב) ולא משנייה, ג) שבת עו ב וירושל' שבת פ"ח הלכה א, ד) עי' פסחים קח ב, ה) תוספ' שבת פ"ט, ו) ירושלמי ברכות פ"ח הל"ה, ז) פסחי' קח ב, ח) עי' ב"ב צז ב, ט) [נדרים מט א], י) מ"ר קהלת פ' מי כהחכם, כ) אמרון קומי ר"י, ל) פסחי' קט א.

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פרק יח משבת הל"ב:

יג ב מיי' פ"ז מחמץ הלכה ט טוש"ע או"ח סימן תעב סעיף ט:

יד ג מיי' שם פ"ח הל"י ובהשגות והה"מ:

טו ד מיי' פרק כט משבת הלכה יד ובהשגות והה"מ טור שו"ע שם סעיף יב:

טז ה מיי' פרק ז מחמץ הלכה ט:

יז ו טור שו"ע שם סעיף יא:

יח ז טור שו"ע שם סעיף יב וסימן ערב סעיף ח:

נוסחת הבבלי

(א) כמה הוא שיעורו של כוס וכו' דתניא ר' חייא כו' רביעית יין האיטלקי הכוס מזוג בכמה א"ר בר בון כו' נשמעינן מן הדא דתני כו': **(ב)** מדאמר ר"מ א"ר יוחנן כו':

הגהות הגר"א

[א] ה"ג ארבע כוסו' שאמרו ישנן רביעית יין האיטלקי א' חי וא' מזוג כמה שיעורן של כוסות וכו' ומן א"ר יוסי וכו' עד ר' אבין אמר טטרטין נמחק. וכ"ה בבבלי בפסחים: **[ב]** נ"ל כלום אמרו אלא שישתה לא שישתכר אם שתה וכו': **[ג]** ה"ג אל תרא יין כי יתאדם וגו' ושל מזוג בכמה נשמעינה מן הדא המוציא יין כדי מזיגת הכוס מהו לצאת ביין מבושל א"ר יונה מן מה דתני מבושל כמתובל יוצאין ביין מבושל ר' יונה לטעמיה וכו'. הכא גרסינן שפיר ושל מזוג בכמה ולא לעיל מינה משום דלאכתי לא שמענו דיוצאין ביין מזוג ואיך יפרש שיעורו: **[ד]** ה"ג דבית ר' ינאי הוו מכילין בה דבש ולמה קרי לה עתיקא וכו'. והשאר שבינתים נמחק וכ"ה בירושל' דפסחים פ' בתרא ושבת פ"ח:

תורה אור השלם

1. אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים: משלי כג לא

2. מִי כְּהֶחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנֶּא: קהלת ח א